

Rovdyrbloggen

(Foto: SCANDLYNX/Lars Gangås)4

Unge gauper med utferdstrang

Utveksling av unge dyr mellom bestander er en forutsetning for dyr skal holde seg friske og unngå innavl. Vår forskning på gaupe viser at unge gauper ofte vandrer langt vekk fra sine oppvekstområder før de etablerer eget revir.

John Odden

FORSKER, NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING (NINA)

Fredag 29. juni 2018 - 09:57

Det er ofte de unge hanngaupene som vandrer lengst, men også enkelte unge hunngauper kan vandre langt.

Det viser resultater fra mer enn 120 unge gauper som jeg har fulgt på vandring i Skandinavia siden 1994 sammen med kollegaer i Norsk institutt for naturforskning (NINA) og fra Sveriges lantbruksuniversitet.

Krevende forskning

Vi merket gaupene med radiosender og forsøkte å følge dem langs hele deres utvandring i den grad det var mulig. De første ti årene ble gaupene lokalisert via peiling fra bakken og fly.

ble overvåkingen betydelig enklere ved innførelsen av GPS-teknologien. Nå blir posisjoner sendt oss via mobilnettet.

(Foto: SCANDLYNX/Lars Gangås)

Hvorfor sprer gaupene seg?

Det er framsatt flere teorier som kan forklare hvorfor gaupene vandrer ut og sprer seg. Det kan være for å få redusere konkurransen om mat og partnere, og/eller for å unngå innavl.

Kortere spredningsavstander er vanligvis tilstrekkelig til å unngå konkurranse om næring og partnere, mens det er nødvendig med større spredningsavstand for å unngå innavl. Kort utvandring for en hann kan for eksempel føre til at han parrer seg med et nært beslektet individ.

Vi kan nok forvente at det er flere av disse forklaringene som forklarer utferdstrangen hos de unge gaupene.

Tøff start på voksenlivet

Gaupeunger får en tøff start på voksenlivet da de må klare seg selv fra de er rundt ti måneder. De noe forvirrede unge krabatene blir i mars og april måned brått forlatt av sine mødre, og virrer gjerne rundt i hjemmeområdet et par måneder før de startet vandringen hjemmefra på jakt etter egne revir.

Det er en brå overgang fra å bli servert rådyrsteik av mor til plutselig å måtte gjøre all jobben selv!

Det neste året er en kritisk fase for de unge gaupene. De skal ut og finne seg et eget revir, men det er ikke ufarlig å begi seg på vandring ut i nye områder. Kun rundt halvparten av de ettårige gaupene vil overleve fram til de er to år gamle. Farene som lurar kan være andre gauper og sykdom, men det er først og fremst vi mennesker som er problemet.

Mangler erfaring med mennesker

En uerfaren gaupe uten kart og kompass kan fort rote seg bort i trøbbel, og de vanligste registrerte dødsårsakene er biltrafikk, jakt og illegal jakt.

Hver vår kan vi lese i media om «tamme» og «uredde» gauper som viser seg fram for folk, og mange av disse er uerfarne ungdyr på vandring i ukjent landskap. Jeg husker godt den radiomerkede hanngaupa som en vårdag på 1990-tallet tusla

Gikk hele 55 mil

De radiomerkede gaupene vi fulgte kunne vandre svært langt, og de som har vandret lengst var to gauper født i Sarek i Nord-Sverige. Hunngaupa med navnet «L-11210» ble merket våren 2011 av våre svenske kollegaer i Sarek. Hun ble etter hvert funnet igjen i Selbu i Sør-Trøndelag, og var da 550 km (!) i luftlinje fra oppvekstområdet.

En hanngaupe gikk også sørover fra oppvekstområde sitt i Sarek mer enn 428 km i luftlinje før den ble skutt under ordinær jakt i Steinkjer i Trøndelag.

Et annet eksempel på langvandring er en ung svensk gaupehann som ble radiomerket i nordvestre Blekinge og vandret til søndre Närke via Småland, Västergötland og Södermanland. Totalt vandret han en strekning på cirka 1600 km i perioden februar 2009 til februar 2010.

Også på norsk side har vi fulgt unngauper som har vandret langt. Eksempelvis fulgte vi gauper født i Østerdalen som vandret til Telemark, Røros, samt Årjäng i Värmland og Siljan i Dalarna i Sverige (se Figur under).

(Foto: SCANDLYNX/Lars Gangås)

Hannene gikk ofte lengst

Hanngaupene vi fulgte spredte seg lenger og i større omfang enn hunngaupene. Dette spredningsmønsteret med at det er hannene som står for spredningen, mens hunnene etablerer nærmere fødestedet, finner vi igjen hos andre enslige store kattedyr.

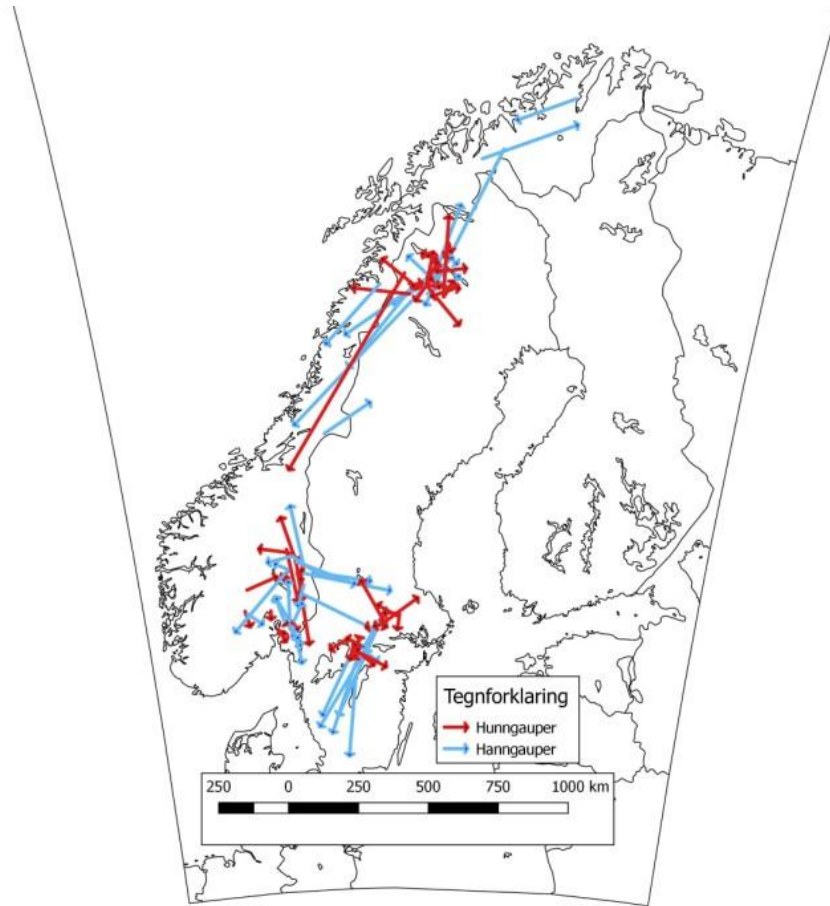
Det at færre hunner utvandrer enn hanner kan medføre at en utvidelse av gaupebestander til nye områder vil ta lengre tid enn for arter der begge kjønn vandrer langt ut.

Studien viser likevel at enkelte hunner er kapable til lengre utvandringsstrekninger, noe som kan lede til flekkvis utbredelse av hunner. Kombinasjonen av flekkvis utbredelse og den langsomme ekspansjonen av populasjoner har trolig stor innvirkning på hvordan den genetiske og sosiale strukturen ser ut i gaupebestander i de nye områdene.

Lokale variasjoner

Spredningsavstandene for gaupene i studien varierte mellom studieområdene. I Akershus og Østfold spredte gaupene (både hunner og hanner) seg over kortere

avstand i forhold til gaupene i de øvrige studieområdene. Dette kan skyldes et høyt jaktuttak av gaupe som i sin tur medfører ledige hjemmeområder i nærheten, eller det kan ha sin årsak i høy tetthet av rådyr.

Samtidig har en større andel hunngauper vandret langt ut fra de mindre produktive områdene i Østerdalen sammenliknet med de andre områdene.

Møter barrierer

I den senere tid møter gaupene barrierer i form av at landskapet i større og større grad blir oppstykket av veier og bebygde områder.

Sørover i Europa synes spredningen av unge gaupeindivid i stor grad å være begrenset av slike menneskeskapt barrierer. Dette skaper store konsekvenser for en ønsket reetablering av gaupe i nye områder, og kan føre til isolerte og sårbare bestander.

I framtiden vil tilsvarende nedbygging av arealer rundt de store trafikklårene i Skandinavia kunne føre til lignende utfordringer.

Les mer:

Samelius, G., Andrén, H., Liberg, O., Linnell, J. D. C., Odden, J., Ahlqvist, P., Segerström, P. & Sköld, K. 2012. Spatial and temporal variation in natal dispersal by Eurasian lynx in Scandinavia. *J. Zool.* 286: 120–130.

Zimmermann, F., Breitenmoser-Wursten, C. & Breitenmoser, U. 2007. Importance of dispersal for the expansion of a Eurasian lynx *Lynx lynx* population in a fragmented landscape. - *Oryx* 41: 358–368.

Om forskning.no

- [Forskning.no](#) er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.
- [UNG.forskning.no](#) er nyheter om forskning for barn og unge.
- [Forskning.no](#) gis ut under [Redaktørplakaten](#).
- Ansvarlig redaktør / daglig leder: Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no
- Redaksjonssjef: Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567
- [Personvernerklæring](#)

Kontakt oss

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

[Redaksjonen](#) – ansatte

Annonser/stillingsmarked:

Preben Forberg, tlf 413 10 879

Sandakerveien 24 C, Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

Følg oss

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

[/ScienceNorway.no](#)

forskning.nos eiere

Akvaplan-niva

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

Fridtjof Nansens Institutt

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøyskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskulen i Volda
Høgskulen på Vestlandet
Høgskolen Kristiania
Institutt for samfunnsforskning
KS FoU
Kompetanse Norge
Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter KRUS
Meteorologisk institutt
NIBIO

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning
NILU - Norsk institutt for luftforskning
NLA Høgskolen
NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk
NSD – Norsk senter for forskningsdata
NTNU
Narviksenteret
Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse
Nasjonalforeningen for folkehelsen
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Nasjonalt senter for e-helseforskning
Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge - NUBU
Nofima
Nokut
Nord universitet
Nordlandsforskning
Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norges Geotekniske Institutt
Norges Handelshøgskole
Norges forskningsråd
Norges geologiske undersøkelse
Norges idrettshøgskole
Norsk Polarinstitutt
Norsk Regnesentral

Norsk Romsenter
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Norsk institutt for naturforskning (NINA)
Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
Opplysningskontoret for Meieriprodukter
OsloMet – storbyuniversitetet
RBUP Øst og Sør
Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
SINTEF
Senter for grunnforskning (CAS)
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
Simula Research Laboratory
Statens Vegvesen FoU
Statped
Sykehuset Innlandet HF
Tannhelsetjenestens kompetansesentre
Telemarksforskning
UiT Norges arktiske universitet

Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge
Universitetscenteret på Svalbard (UNIS)
Vestlandsforskning
Veterinærinstituttet
Vitenskapskomiteen for mat og miljø

Powered by Labrador CMS